

Piotr Szymański

Uniwersytet Warszawski

DOI: 10.5604/01.3001.0012.7625

ORCID: 0000-0001-9486-7892

Polityka obronna Litwy w latach 2014-2018

Lithuania's defence policy 2014-2018

Słowa kluczowe: NATO, Litwa, Morze Bałtyckie, wschodnia flank, Rosja, USA, Niemcy, Polska, Państwa Bałtyckie, Przesmyk Suwalski, polityka obrona

Keywords: Lithuania, Baltic Sea, eastern flank, Russia, Germany, Poland, Baltic states, Suwalki Gap, defence policy

Streszczenie

Po przystąpieniu do NATO (2004) Litwa, zgodnie z sojuszniczymi wymaganiami, rozwijała siły zbrojne pod kątem zdolności do działań ekspedycyjnych. Program modernizacji armii wyhamował jednak skutek kryzysu finansowego (2008), który doprowadził do załamania budżetu obronnego. Punktem zwrotnym w litewskiej polityce obronnej okazała się rosyjska aneksja Krymu (2014). W latach 2014-2018 Litwa podjęła najbardziej wszechstronne działania na rzecz wzmocnienia własnego potencjału obronnego ze wszystkich państw wschodniej flanki NATO. Objęły one dynamiczny wzrost wydatków obronnych, uzupełnienie braków kadrowych w oddziałach, przywrócenie poboru, przyspieszenie modernizacji technicznej armii i infrastruktury wojskowej oraz podniesienie poziomu gotowości bojowej sił zbrojnych.

Inwestycje obronne były uzupełniane przez intensyfikację współpracy wojskowej z najważniejszymi sojusznikami. Po szczycie NATO w Walii (2014) Litwa koncentrowała się na rozwijaniu współpracy obronnej z USA, które odegrały kluczową rolę w reasekuracji państw wschodniej flanki po aneksji Krymu. Wzmocniło to na Litwie postrzeganie USA jako głównego gwaranta bezpieczeństwa. Po szczycie NATO w Warszawie (2016), który

zdecydował o rozmieszczeniu sił sojuszniczych w państwach bałtyckich i Polsce, zaczęła przywiązywać większą wagę również do współpracy wojskowej z Niemcami, które zostały państwem ramowym batalionowej grupy bojowej NATO na Litwie. W ostatnich latach Niemcy stały się najważniejszą dostawcą uzbrojenia i sprzętu wojskowego dla litewskiej armii.

Chociaż Litwa stawia przede wszystkim na współpracę z USA i Niemcami, Polska pozostaje jej ważnym sojusznikiem. Decyduje o tym głównie położenie geograficzne i zbieżna percepcja zagrożeń. Najważniejszymi obszarami polsko-litewskiej współpracy wojskowej są obrona powietrzna (udział polskich myśliwców w natowskiej misji BAP, dostawy pocisków Grom), ćwiczenia sił specjalnych i rozwijanie trójstronnego (razem z Ukrainą) dowództwa brygady – LITPOLUKRBRIG.

Największym wewnętrznym wyzwaniem dla polityki obronnej Litwy jest depopulacja. Emigracja i starzenie się społeczeństwa wpływają negatywnie nie tylko na liczbę osób wieku poborowym, ale również na sytuację ekonomiczną, a tym samym wydatki obronne.

Abstract

The annexation of Crimea in 2014 marks the turning point in Lithuania's defence policy. Previously, Lithuanian armed forces developed expeditionary capabilities in line with NATO's out-of-area requirements and had to face substantial manning and equipment shortages as a result of the financial crisis. After 2014 clarion call, Lithuania responded with the most comprehensive measures of all the Eastern Flank states to strengthen its military capabilities. Lithuania's main strategic concerns encompass both the Russian A2/AD bubble in Kaliningrad as well as the development of Russian offensive capabilities in the Baltic Sea region. The Lithuanian strive for security included a big hike in defence spending and a gradual increase in military personnel, with the reinstatement of conscription, faster modernisation of armed forces, development of military infrastructures, investments in combat readiness and an update of military exercises.

This was supplemented by the strengthening of defence co-operation with key partners – both bilaterally and within the NATO framework. Lithuania's main goal was to convince Allies to establish permanent military presence on its territory in order to strengthen deterrence against Russia. Between the NATO Wales Summit in 2014 and the Warsaw Summit in 2016, Lithuania was focused mainly on a closer military collaboration with the US – a country which then took a leading role in the military reassurance of the Eastern Flank. In

Lithuania, the US has traditionally been perceived as the main security provider. The Warsaw Summit constituted a milestone in bolstering the Allied defence posture vis-à-vis Russia, which influenced Lithuania's defence policy. American rotational company-size units in the Baltic states were subsequently replaced by NATO's Enhanced Forward Presence, i.e. the deployment of German-led battalion-size battlegroup in Lithuania. Therefore, between 2016 and 2018 Lithuania tried to augment its strong defence ties with US while deepening military integration with Germany. The most significant sign of a closer military co-operation with Germany was the procurement of 88 Boxer infantry fighting vehicles. Recently, Germany has become the biggest supplier of military equipment to the Lithuanian army.

Although Lithuania prefers to develop military co-operation primarily with US and Germany, Poland remains its important orientation point (mainly due to a similar threat perception and Poland's geographic location). The core dimensions of the Polish-Lithuanian defence collaboration are the strengthening of air defence, including Grom systems deliveries, training of special forces and development of the trilateral brigade (LITPOLUKRBRIG) together with Ukraine.

In the coming years, the ongoing depopulation will remain the biggest internal challenge for the Lithuanian defence policy. Emigration and an ageing society result not only in a decreasing number of citizens reaching the enlistment age, but may also adversely affect the economic situation and - as a consequence - defence expenditure.

Kryzys bezpieczeństwa europejskiego związany z rosyjską aneksją Krymu stanowił najważniejszą cezurę w polityce obronnej Litwy od czasu przystąpienia do NATO w 2004 roku. Litwa, która przed 2014 rokiem przeznaczala na wydatki obronne mniej niż 1% PKB, w ostatnich latach wyrosła na jednego z natowskich liderów w zakresie dynamiki wzrostu budżetu obronnego i tempa modernizacji technicznej sił zbrojnych.

W latach 2004-2014 Litwa koncentrowała się na zapewnieniu widocznego wkładu w operacje zarządzania kryzysowego, amerykańską Iraqi Freedom (Irak) i natowską ISAF (Afganistan), rozwijając siły zbrojne pod kątem zdolności do udziału w konfliktach asymetrycznych poza obszarem traktatowym NATO¹. Jako nowy członek NATO chciała w

¹ W Afganistanie litewski kontyngent dowodził Zespołem Odbudowy (PRT) w prowincji Ghor. *Apprenticeship, Partnership, Membership: Twenty Years of Defence Development in the Baltic States*, (red.) T. Lawrence, T. Jermalavicius, ICDS, Tallinn 2013, s. 216-227.

ten sposób budować wizerunek wiarygodnego sojusznika. Dotyczyło to w szczególności relacji z USA, które postrzegała jako gwaranta swojego bezpieczeństwa. Zaangażowanie ekspedycyjne miało też podnieść poziom interoperacyjności z sojusznikami i wyszkolenia litewskich żołnierzy. Wszystko to odbywało się kosztem zdolności do obrony własnego terytorium, czego symbolem była rezygnacja z poboru w 2008 roku².

Wojna rosyjsko-gruzińska w 2008 roku i ogłoszenie dwa lata później ambitnego programu przebrojenia rosyjskiej armii wywołały zaniepokojenie Litwy i dyskusje na temat konieczności zwiększenia wydatków obronnych i koncentracji na obronie zbiorowej. NATO i USA pozostały jednak skupione na operacji w Afganistanie, a Litwa musiała szukać oszczędności budżetowych wskutek globalnego kryzysu finansowego (kosztem m.in. nakładów na armię). Doprowadziło to do wyhamowania programu modernizacji technicznej litewskich sił zbrojnych i pogłębienia ich problemów kadrowych. W 2013 roku wydatki obronne Litwy wynosiły 0,76% PKB (próg wymagany przez NATO to 2%), plasując Wilno na przedostatnim miejscu w Sojuszu³.

Dopiero agresywne działania rosyjskie wobec Ukrainy (od 2014 roku), które osłabiły poczucie bezpieczeństwa państw graniczących z Rosją, sprawiły, że polityka obronna znalazła się w centrum zainteresowań litewskiego rządu, elity politycznej i znacznej części społeczeństwa. Przełożyło się to na dynamiczny wzrost litewskich wydatków obronnych, umożliwiając nadrobienie zaległości w pozyskiwaniu nowego uzbrojenia i sprzętu wojskowego. Czynnikiem sprzyjającym było ożywienie sytuacji gospodarczej. Obok inwestycji we wzmacnianie własnego potencjału militarnego filarami polityki obronnej Litwy są intensyfikacja współpracy wojskowej z najważniejszymi sojusznikami (głównie USA i Niemcami) oraz zabiegi na forum NATO o wzmocnienie odstraszenia w regionie Morza Bałtyckiego i stałe rozmieszczenie sił sojuszniczych na wschodniej flance (skoordynowane z Polską, Łotwą i Estonią). Obecnie Litwa definiuje rewizjonistyczną politykę Rosji jako najważniejsze długofalowe zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa⁴.

1. Uwarunkowania polityki obronnej Litwy

² *Ibidem*, s. 35-37, 78, 111-115.

³ *Defence Expenditure of NATO Countries (2010-2017)*, NATO, 15.03.2018, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_03/20180315_180315-pr2018-16-en.pdf (dostęp 30.05.2018).

⁴ *White Paper on Lithuanian defence policy*, Ministerstwo Obrony Litwy, 2017, https://kam.lt/en/defence_policy_1053/important_documents (dostęp 30.05.2018).

Uwarunkowania zewnętrzne

Kamieniami milowymi polityki obronnej Litwy po przywróceniu niepodległości były wycofanie wojsk radzieckich (1993) oraz uzyskanie członkostwa w NATO i UE (2004). Litwa, tak jak Łotwa i Estonia, znajduje się na peryferiach swojego zaplecza cywilizacyjnego (Zachód)⁵. Jej sytuację strategiczną wyznacza położenie na wschodniej flance NATO, granica z Białorusią (sojusznik Rosji) i z silnie zmilitaryzowanym obwodem kaliningradzkim (z rosyjskim prawem tranzytu wojskowego przez terytorium Litwy drogą lądową i powietrzną), bliskość obwodu pskowskiego oraz „brama suwalska”, stanowiąca jedyne połączenie lądowe z zachodnimi sojusznikami.

Na środowisko bezpieczeństwa Litwy należy jednak patrzeć nie tylko przez pryzmat wschodniej flanki NATO i bliskości Rosji, ale również specyfiki regionu Morza Bałtyckiego. Po pierwsze, jest to region „kompaktowy” – z niewielkimi odległościami między państwami nadbrzeżnymi. Oznacza to, że w razie lokalnego konfliktu możliwości pozostania poza działaniami zbrojnymi są niewielkie. Po drugie, region charakteryzują rozbudowane kontakty na szczeblu społecznym, politycznym (m.in. Rada Państw Morza Bałtyckiego, Rada Nordycka, NB8, Grupa Północna) i handlowym (z kluczową rolą handlu morskiego i ważnym szlakiem eksportu surowców energetycznych z Rosji)⁶. Z jednej strony współzależności te powinny przekładać się na jego stabilność i rozwój pokojowej współpracy międzynarodowej⁷. Z drugiej strony umożliwiają one wywieranie polityczno-gospodarczej presji. Przykładem tego typu działań Rosji w regionie Morza Bałtyckiego jest wprowadzanie lub groźba obostrzeń w handlu wybranymi towarami i upolitycznienie dostaw gazu (włączając projekt gazociągu Nord Stream 2)⁸. Ważną rolę odgrywa też budowanie wspólnej rosyjskojęzycznej przestrzeni informacyjnej oraz polityka ochrony mniejszości rosyjskiej poza granicami Rosji⁹.

Po aneksji Krymu w 2014 roku Rosja nasiliła swoją aktywność wojskową w regionie Morza Bałtyckiego, co pokazuje liczba przechwyceń rosyjskich samolotów przez natowską

⁵ S. Huntington, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Warszawa 1997.

⁶ M. Matczak, *Gospodarka, handel i transport bałtycki w pierwszej dekadzie XXI wieku*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2010, nr 589, s. 47-56; *Maritime transport of goods - quarterly data*, Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Maritime_transport_of_goods_-_quarterly_data (dostęp 18.10.2018).

⁷ J. Czuputowicz, *Teorie stosunków międzynarodowych: krytyka i systematyzacja*, Warszawa 2008, s. 104-111.

⁸ A. Vihma, T. Martikainen, *Dividing the EU with energy? Unpacking Russia's energy geoeconomics*, „Briefing Paper” FIIA, 03.01.2016, <https://www.fiaa.fi/en/publication/dividing-the-eu-with-energy-2> (dostęp 18.10.2018).

⁹ *Концепция государственной поддержки и продвижения русского языка за рубежом*, Президент России, 3.11.2015, <http://kremlin.ru/acts/news/50644> (dostęp 18.10.2018); *О государственной политике Российской Федерации в отношении соотечественников за рубежом*, Президент России, 24.05.1999, <http://www.kremlin.ru/acts/bank/13875> (dostęp 18.10.2018).

misję nadzoru przestrzeni powietrznej państw bałtyckich Baltic Air Policing (BAP)¹⁰. W ostatnich latach wzmocniła też militarnie odwód kaliningradzki¹¹. Natomiast NATO zaczęło przywiązywać większą wagę do obrony zbiorowej i odstraszenia Rosji. Łączyło się to ze zwiększeniem sojuszniczej obecności wojskowej w państwach bałtyckich i w Polsce. Równoległe swoje zaangażowanie militarne w regionie, na podstawie dwustronnej współpracy obronnej, wzmocniły Stany Zjednoczone. Intensyfikacja aktywności wojskowej Rosji i NATO w regionie zwiększa ryzyko eskalacji napięć w wyniku przypadkowego incydentu wojskowego¹².

Mimo napięć na linii Rosja-Zachód Litwa ocenia obecną sytuację strategiczną w Europie jako stabilną. Nie wyklucza jednak możliwości agresji ze strony Rosji w razie większego europejskiego lub globalnego konfliktu (ataku na pełną skalę lub działań hybrydowych). Wskazują na to nie tylko raporty litewskich służb, ale również scenariusze ćwiczeń litewskich sił zbrojnych po 2014 roku¹³. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Litwy z 2017 roku w rozdziale dotyczącym zagrożeń mówi m.in. o rosyjskich zdolnościach wojskowych i gotowości ich użycia dla osiągnięcia celów politycznych¹⁴. Litwa wskazuje też na zagrożenia wynikające z aktywności rosyjskich służb specjalnych, ataków cybernetycznych, dezinformacji czy presji energetycznej¹⁵. Utrzymanie kwestii rosyjskiego zagrożenia na forum NATO i w relacjach z najważniejszymi sojusznikami leży w interesie Litwy, gdyż sprzyja jej zabiegom o wzmocnienie sojuszniczej obecności wojskowej na wschodniej flance.

¹⁰ *Scrambles of NATO jets over Russian warplanes near Baltic states up in 2017*, LETA, 08.01.2018, http://www.leta.lv/eng/defence_matters_eng/defence_matters_eng/news/133EC8C7-A4B7-4449-BD57-C9F6283EC8E4/

¹¹ A. Wilk, *Systemy rakietowe „Bastion” w obwodzie kaliningradzkim – zmiana sytuacji militarnej w Europie Środkowej*, „Analizy OSW”, 22.11.2016, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-11-22/systemy-rakietowe-bastion-w-obwodzie-kaliningradzkim-zmiana-sytuacji> (dostęp 30.05.2018).

¹² U. Kühn, *Preventing Escalation in the Baltics: A NATO Playbook*, Carnegie Endowment for International Peace, 28.03.2018, <https://carnegieendowment.org/2018/03/28/preventing-escalation-in-baltics-nato-playbook-pub-75878> (dostęp 30.05.2018).

¹³ M. Piotrowski, K. Raś, *Wzrost zagrożenia rosyjskiego w raportach bałtyckich służb specjalnych*, „Biuletyn PISM”, 17.07.2016, <http://www.pism.pl/publikacje/biuletyn/nr-44-1394> (dostęp 30.05.2018).

¹⁴ *Strategic documents*, Ministerstwo Obrony Litwy, 09.03.2017, https://kam.lt/en/defence_policy_1053/important_documents/strategic_documents (dostęp 30.05.2018); *Assesment of threats*, State Security Department of Lithuania, <https://www.vsd.lt/en/threats/threats-national-security-lithuania/> (dostęp 30.05.2018).

¹⁵ Litwa skutecznie zredukowała w ostatnich latach wpływy Gazpromu poprzez uruchomienie terminala LNG w Kłajpedzie (2014), dzięki czemu w 2016 roku Norwegia prześcignęła Rosję w dostawach gazu na rynek litewski. *Norway to surpass Russia as Lithuania's top gas supplier in 2016*, Reuters, 08.02.2016, <https://www.reuters.com/article/lithuania-gas/norway-to-surpass-russia-as-lithuanias-top-gas-supplier-in-2016-idUSL8N15N1UF> (dostęp 30.05.2018).

Uwarunkowania wewnętrzne

W związku z globalnym kryzysem finansowym przed 2014 rokiem kolejne litewskie rządy prowadziły politykę cięć wydatków obronnych, które utrzymywały się na poziomie poniżej 1% PKB (ok. 300 mln EUR). Aneksja Krymu, która osłabiła poczucie bezpieczeństwa Litwy, przyczyniła się do powstania ponadpartyjnego porozumienia w kwestii konieczności szybkiego dofinansowania sił zbrojnych i konsekwentnego wzrostu budżetu obronnego w latach 2014-2018¹⁶. Strażnikiem tego proobronnego konsensusu jest prezydent Litwy Dalia Grybauskaitė. Pokazały to negocjacje koalicyjne po wyborach parlamentarnych jesienią 2016 roku, kiedy premier Saulius Skvernelis zgodził się na wybór szefa resortu obrony i spraw zagranicznych w porozumieniu z prezydent¹⁷. Po 2014 roku oba rządy – zarówno pod przywództwem Socjaldemokratów, jak i Związku Rolników i Zielonych – stawiały na kontynuację lub intensyfikację dotychczasowych działań w polityce obronnej. Umożliwiało to partyjnym liderom zademonstrowanie swojej wiarygodności wobec opinii publicznej oraz sojuszników, np. poprzez postulaty zwiększenia wydatków obronnych i obecności NATO na terytorium Litwy. Litewski konsensus na rzecz wzmacniania potencjału obronnego jest trwały i nic nie wskazuje na to, aby w najbliższych latach pojawiła się siła polityczna kontestująca potrzebę inwestowania w rozwój sił zbrojnych.

Litwa jest też mniej podatna od Łotwy i Estonii na rosyjskie wpływy związane z obecnością mniejszości rosyjskojęzycznej. O ile w Estonii liczy ona ok. 30% mieszkańców, a na Łotwie ok. 35%, to na Litwie rosyjskojęzyczni stanowią ok. 8% populacji¹⁸. W związku z tym Litwa nie boryka się z problemem bezpieczeństwa i nieobywateli. Na Litwie nie ma też dużej partii politycznej, zdobywającej elektorat wśród mniejszości rosyjskojęzycznej (jak estońska Partia Centrum czy łotewska Zgoda)¹⁹. Największymi ośrodkami koncentracji Rosjan są Wilno i Kłajpeda. Procentowo najwięcej Rosjan zamieszkuje Wisaginię²⁰. Choć inspirowane przez Rosję protesty społeczne mają na Litwie niewielki potencjał, to rosyjska

¹⁶ W litewskim parlamencie nie ma też partii, która sprzeciwiałaby się obecności sił NATO na terytorium kraju.

¹⁷ P. Szymański, *Baltowie wielu prędkości: wzmacnianie potencjału obronnego Litwy, Łotwy i Estonii*, „Prace OSW”, 16.08.2016, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/prace-osw/2017-08-16/baltowie-wielu-predkosci-wzmacnianie-potencjalu-obronnego-litwy> (dostęp 30.05.2018).

¹⁸ A. Radin, *Hybrid Warfare in the Baltics: threats and potential responses*, RAND, 2017, s. 14, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1500/RR1577/RAND_RR1577.pdf (dostęp 30.05.2018).

¹⁹ Na Litwie małe ugrupowania rosyjskie odnosiły punktowe sukcesy w wyborach samorządowych. W pozostałych głosowaniach poszukiwały możliwości współpracy lub koalicji z innymi partiami, m.in. Akcją Wyborczą Polaków na Litwie (AWPL).

²⁰ *Lithuania 2011 Census*, Urząd Statystyczny Litwy, <https://web.archive.org/web/20120111175440/http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2630&PHPSESSID=a54605f41010fbb7fdbba253cd60f330> (dostęp 30.05.2018).

propaganda pozostaje dużym wyzwaniem dla litewskich władz. Przyczyną jest zasięg oddziaływania rosyjskojęzycznych mediów – szerszy niż wskazywałaby wielkość rosyjskiej populacji. Są one bowiem popularne również wśród innych mniejszości zamieszkujących Litwę, w tym Polaków. Znajduje to odzwierciedlenie w zróżnicowaniu opinii publicznej w percepcji Rosji. Podczas gdy w 2016 roku 72% Litwinów widziało w Rosji państwo nieprzyjazne, to litewscy Rosjanie i Polacy postrzegali ją jako państwo przyjazne (odpowiednio 66 i 64%)²¹.

2. Główne kierunki polityki obronnej Litwy w latach 2014-2018

W latach 2014-2018 filarami polityki obronnej Litwy były inwestycje we własne zdolności militarne, dążenie do wzmocnienia sojuszniczej obecności na litewskim terytorium oraz pogłębianie współpracy wojskowej z najważniejszymi sojusznikami, w szczególności USA i Niemcami.

Litewskie siły zbrojne w 2017 roku liczyły 9,4 tys. żołnierzy zawodowych, 4,9 tys. członków formacji obrony terytorialnej (na Litwie jest ona częścią wojsk lądowych), 3,5 tys. poborowych i 2,6 tys. pracowników cywilnych²². Najważniejszym rodzajem sił zbrojnych Litwy są wojska lądowe, których potencjał bojowy opiera się głównie na brygadzie zmechanizowanej „Żelazny Wilk”. Priorytetami modernizacyjnymi wojsk lądowych są: mechanizacja piechoty oraz wzmocnienie artylerii, obrony powietrznej (bardzo krótkiego i krótkiego zasięgu) i broni przeciwpancernej. Ze względu na ograniczenia budżetowe siły powietrzne nie dysponują lotnictwem bojowym (nadzór przestrzeni powietrznej realizowany jest przez misję BAP). Marynarka wojenna posiada niewielkie zdolności patrolowe i ochrony przeciwminowej²³. Litwa, z nielicznymi wyjątkami, nie dysponuje nowoczesnym uzbrojeniem. Preferuje zakup używanego i tym samym tańszego sprzętu z zapasów sojuszniczych armii, co pozwala szybciej uzupełniać luki w zdolnościach (brak przemysłu obronnego sprawia, że Litwa nie jest zainteresowana offsetem).

²¹ L. Kojala, W. Jakóbk, *Russia's influence and presence in Lithuania*, New Direction, 20.06.2017, <http://europeanreform.org/files/ND-RussianInfluenceInLithuania-preview%28low-res%29.pdf> (dostęp 30.05.2018).

²² *Facts and Figures*, Ministerstwo Obrony Litwy, 24.04.2018, http://kam.lt/en/human_resource_policy_1062/facts_and_figures (dostęp 30.05.2018).

²³ *W regionie siła?*, (red) J. Gotkowska, O. Osica, „Raport OSW”, 10.12.2012, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/raport-osw/2012-12-10/w-regionie-sila> (dostęp 30.05.2018).

Nadrabianie zaległości

Po 2014 roku Litwa podjęła najbardziej kompleksowe działania na rzecz wzmocnienia własnego potencjału obronnego spośród wszystkich państw wschodniej flanki NATO. Nie byłoby to możliwe bez skokowego wzrostu wydatków obronnych – w latach 2013-2017 o 170% (z 267 do 724 mln EUR), tj. z 0,8% do 1,8% PKB²⁴. Realizowany w 2018 roku budżet obronny wynieść ma 873 mln EUR i osiągnąć próg 2% PKB²⁵. W przypadku Litwy ważna jest nie tylko poprawa finansowania sił zbrojnych, ale również struktura budżetu obronnego. Litwa dąży bowiem do nadrobienia wieloletnich zaległości w modernizacji sił zbrojnych. W latach poprzedzających aneksję Krymu Litwa przeznaczała na zakup nowego uzbrojenia i sprzętu wojskowego ok. 10% całości wydatków obronnych. W latach 2014-2017 ten segment budżetu obronnego wzrósł do 32%, co daje trzeci wynik w NATO (za Rumunią i Luksemburgiem)²⁶.

Najważniejsze programy modernizacji technicznej to zakup 88 niemiecko-holenderskich bojowych wozów piechoty Boxer w sierpniu 2016 roku za 385 mln EUR (dostawy w latach 2017-2021, wejdą na wyposażenie dwóch batalionów brygady „Żelazny Wilk”) i norwesko-amerykańskich zestawów obrony powietrznej krótkiego zasięgu NASAMS w październiku 2017 roku za 109 mln EUR (planowana gotowość operacyjna dwóch baterii w 2020 roku, najprawdopodobniej będą one przeznaczone do obrony bazy sił powietrznych w Szawlach)²⁷. Zakup Boxerów to największy kontrakt w pozimnowojennej historii Litwy. Duże znaczenie miały też kolejne dostawy amerykańskich przeciwpancernych pocisków kierowanych Javelin (2015-2017). Te nowoczesne programy przebrojenia armii częściowo wprowadzają litewskie siły zbrojne w standardy XXI wieku.

Ważnym zadaniem było też uzupełnienie braków kadrowych w jednostkach oraz zwiększanie liczebności armii na potrzeby jej nowej struktury. Ta w czasie pokoju liczyć ma dwie brygady (powstaje nowa, częściowo skadowana brygada z dowództwem w Kłajpedzie, która osiągnie gotowość operacyjną w 2019 roku), a w czasie wojny trzy (włączając powstającą trzecią – skadowaną – brygadę z dowództwem w Wilnie)²⁸. W latach 2014-2018

²⁴ *Defence Expenditure of NATO Countries (2010-2017)*, op. cit.

²⁵ *Budget statement*, Ministerstwo Obrony Litwy, 17.04.2018, http://kam.lt/en/budget_1065 (dostęp 30.05.2018).

²⁶ *Defence Expenditure of NATO Countries (2010-2017)*, op. cit.

²⁷ *1st two Boxers arrive in Lithuania*, „The Baltic Times”, 15.12.2017, https://www.baltictimes.com/1st_two_boxers_arrive_in_lithuania; *KONGSBERG contract with Lithuania for NASAMS air defence system worth 109 MEURO*, Kongsberg, 26.10.2017, <https://www.kongsberg.com/en/kog/news/2017/october/kongsberg%20contract%20with%20lithuania%20for%20nasams%20air%20defence%20system%20worth%20109%20meuro/> (dostęp 30.05.2018).

²⁸ *Units*, Siły Zbrojne Litwy, https://kariuomene.kam.lt/en/structure_1469/land_force/structure_1299 (dostęp 30.05.2018); *Lithuania needs a capable Armed Forces*, R. Karoblis says, Ministerstwo Obrony Litwy,

Litwa podniosła liczbę żołnierzy zawodowych z 7,9 do 9,5 tys., czyli o 20%. Było to możliwe dzięki zwiększeniu atrakcyjności służby wojskowej (wyższe płace, nowy sprzęt, nastroje patriotyczne) oraz przywróceniu selektywnego poboru w 2015 roku, kiedy przeszkolono pierwsze 3 tys. rezerwistów²⁹. Z perspektywy Litwy pobór spełniać ma dwa kluczowe zadania – odbudowy rezerwy na potrzeby rozwinięcia mobilizacyjnego oraz promowania sił zbrojnych jako miejsca pracy (część poborowych po odbyciu służby decyduje się na karierę zawodowego żołnierza).

Lekcje wyciągnięte z rosyjskiej operacji zajęcia Krymu uwypukliły konieczność podniesienia poziomu gotowości bojowej litewskiej armii. Jeszcze w 2014 roku Litwa wydzieliła dwa najlepiej wyposażone bataliony wojsk lądowych, wspierane przez elementy innych rodzajów sił zbrojnych, do sił szybkiego reagowania (łącznie ok. 2,5 tys. żołnierzy). Część pododdziałów sił szybkiego reagowania ma być zdolna do odpowiedzi w ciągu dwóch godzin. Czas reakcji skrócony został m.in. dzięki zmianom w prawie, umożliwiającym prezydentowi użycie sił zbrojnych na terytorium państwa w czasie pokoju (w określonych przypadkach), bez wcześniejszej zgody parlamentu³⁰. Od 2015 roku wykorzystanie sił szybkiego reagowania testowane jest w czasie corocznych ćwiczeń Lightning Strike.

Ponadto kryzys ukraiński przyczynił się do adaptacji scenariuszy ćwiczeń wojskowych na Litwie. Z jednej strony zaczęły one w większym stopniu koncentrować się na zadaniach związanych obroną terytorium i zdolności do udziału w konflikcie konwencjonalnym o wysokiej intensywności (indywidualnie i w ramach obrony zbiorowej), co wpisuje się w szerszy trend amerykańskich i natowskich ćwiczeń w regionie Morza Bałtyckiego³¹. W narodowych i sojuszniczych ćwiczeniach na Litwie stopniowo wprowadzane są elementy mobilizacji rezerwistów, desantu morskiego i powietrznego, pokonywania przeszkód wodnych przez większe pododdziały, działań pancernych, bezpośredniego wsparcia lotniczego czy przerzutu baterii obrony powietrznej. Doskonalone jest też udzielanie wsparcia siłom sojuszniczym (Host Nation Support). Z drugiej strony

23.03.2017,
https://kam.lt/en/news_1098/current_issues/lithuania_needs_a_capable_armed_forces_r_karoblis_says (dostęp 30.05.2018).

²⁹ Służba trwa 9 miesięcy. Pierwszeństwo mają ochotnicy, a następnie odbywa się losowanie. W 2016 roku ponownie przeszkolono 3 tys. poborowych, w 2017 – 3,5 tys., a w 2018 roku ich liczbę zaplanowano na 3,8 tys.

³⁰ P. Szymański, *Między kontynuacją a adaptacją: polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne państw bałtyckich*, „Komentarze OSW”, 24.11.2015, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-11-24/miedzy-kontynuacja-a-adaptacja-polityka-bezpieczenstwa-i-sily> (dostęp 30.05.2018).

³¹ Przed rokiem 2014 były one sprofilowane pod kątem operacji zarządzania kryzysowego i przygotowania sił państw bałtyckich do udziału w misji w Afganistanie, jednak w ostatnich latach środek ciężkości ćwiczeń przesunięty został w kierunku operacji obronnej na podstawie art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego.

Litwa chce zwiększyć swoją odporność na zagrożenia hybrydowe. W tym celu dąży do lepszego współdziałania różnych rodzajów sił zbrojnych między sobą (np. wspólne ćwiczenia sił specjalnych i obrony terytorialnej) i z innymi służbami mundurowymi (głównie policją i strażą graniczną). Scenariusze ćwiczeń zwalczania zagrożeń hybrydowych obejmują m.in. ochronę infrastruktury krytycznej (np. terminala LNG w Kłajpedzie), zabezpieczenie kolejowego tranzytu rosyjskich żołnierzy do Kaliningradu, wsparcie administracji publicznej w przypadku pojawienia się grup dywersyjnych czy walkę w terenie zurbanizowanym. Rosnące znaczenie ma dla Litwy także bezpieczeństwo cybernetyczne.

Od reasekuracji do odstraszenia

Po przystąpieniu do NATO celem Litwy, Łotwy i Estonii było zniwelowanie różnicy w poziomie bezpieczeństwa „starych” i „nowych” członków Sojuszu. Do kluczowych postulatów państw bałtyckich należało przygotowanie planów ewentualnościowych dla wschodniej flanki (natowskich planów obrony na wypadek wojny) i rozmieszczenie sił sojuszniczych na ich terytorium. W okresie dużego zaangażowania w Afganistanie i Iraku nie istniały sprzyjające warunki do rozmów na ten temat. Sytuacja uległa zmianie najpierw w wyniku wojny rosyjsko-gruzińskiej (2008), po której NATO przyjęło plany ewentualnościowe dla państw bałtyckich i Polski (2010), a następnie rosyjskiej aneksji Krymu (2014), która zbiegła się z zakończeniem natowskiej operacji w Afganistanie, i która sprawiła, że NATO podjęło działania na rzecz reasekuracji sojuszników i wzmocnienia odstraszenia Rosji w regionie Morza Bałtyckiego.

Początkowo główny ciężar sojuszniczej reasekuracji państw bałtyckich wzięły na siebie Stany Zjednoczone, wzmacniając misję BAP (operującą z bazy w litewskich Szawlach) i rozmieszczając na terytorium Litwy, Łotwy i Estonii rotacyjne pododdziały wielkości kompanii (operacja Atlantic Resolve)³². Były to niewielkie siły, które nie zmieniały lokalnej dysproporcji potencjałów militarnych Rosji i NATO (według niektórych szacunków jednostki rosyjskie mogłyby dotrzeć do Rygi i Tallinna w ciągu 2-3 dni)³³. Jednak z perspektywy państw bałtyckich odegrały one ważną rolę, symbolizując obowiązywanie sojuszniczych gwarancji ze strony USA³⁴. Pododdziały amerykańskie na mocy postanowień szczytu NATO

³² *Atlantic Resolve*, Siły Zbrojne USA, <http://www.eur.army.mil/AtlanticResolve> (dostęp 30.05.2018).

³³ D. Shlapak, M. Johnson, *Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank*, RAND, 2016, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1253 (dostęp 30.05.2018).

³⁴ W latach 2015-2016 trwały też dyskusje o zmagazynowaniu amerykańskiego sprzętu i uzbrojenia wojskowego w państwach bałtyckich do czego ostatecznie nie doszło.

w Walii (2014) były okresowo uzupełniane przez żołnierzy kanadyjskich i siły europejskich członków Sojuszu³⁵.

Intensyfikacja sojuszniczej aktywności w państwach bałtyckich w latach 2014-2016, w dużej mierze szkoleniowo-ćwiczebnej, ukierunkowana była głównie na zwiększenie ich poczucia bezpieczeństwa, a nie odstraszenie Rosji. Prawdziwy przełom nastąpił dopiero na szczycie NATO w Warszawie (2016), kiedy sojusznicy podjęli decyzję o stałej rotacyjnej obecności czterech natowskich batalionowych grup bojowych (ok. 1000 żołnierzy) w państwach bałtyckich i Polsce. Ta wysunięta obecność NATO (Enhanced Forward Presence) stanowi element nowej polityki Sojuszu wobec Rosji, łączącej dialog ze wzmacnianiem odstraszania³⁶. Państwem ramowym (odpowiadającym za trzon sił) batalionowej grupy bojowej na Litwie zostały Niemcy. Kontyngent ok. 450 niemieckich żołnierzy uzupełniają mniejsze pododdziały z kilku innych państw NATO³⁷. Rozmieszczenie batalionowych grup bojowych oznaczało zakończenie rotacji amerykańskich kompanii w państwach bałtyckich. Testem gotowości bojowej sił NATO na Litwie były ćwiczenia Saber Strike 2017. Ich scenariusz sprawdzał działanie batalionowej grupy bojowej w ramach litewskiej brygady „Żelazny Wilk” oraz zakładał współdziałanie batalionowych grup bojowych z Litwy i Polski (Bemowo Piskie) na kierunku „bramy suwalskiej”³⁸.

Wzmocnienie sojuszniczej obecności wojskowej na Litwie, skumulowane ze zwiększaniem liczby żołnierzy litewskich sił zbrojnych i wznowieniem poboru, wymaga znacznych inwestycji infrastrukturalnych. Obejmują one głównie rozbudowę poligonów i koszar oraz bazy sił powietrznych w Szawlach. W latach 2014-2018 udział wydatków infrastrukturalnych w całości budżetu obronnego Litwy wzrósł z ok. 2 do ok. 5%³⁹.

Amerykianie

³⁵ Tu największą rolę odgrywali Niemcy, Brytyjczycy i Duńczycy. J. Gotkowska, *Sojusznicza obecność w państwach bałtyckich – reasekuracja czy odstraszanie?*, „Komentarze OSW”, 29.04.2015, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-04-29/sojusznicza-obecnosc-w-panstwach-baltyckich-reasekuracja-czy> (dostęp 30.05.2018).

³⁶ J. Gotkowska, *NATO na wschodniej flance – nowy paradygmat*, „Analiza OSW”, 13.07.2016, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-07-13/nato-na-wschodniej-flance-nowy-paradygmat> (dostęp 30.05.2018).

³⁷ Państwem ramowym grupy bojowej w Polsce zostały USA, na Łotwie Kanada, a w Estonii Wielka Brytania.

³⁸ *NATO troops train to defend Suwalki corridor between Lithuania, Kaliningrad*, LETA, 19.06.2017, http://www.leta.lv/eng/defence_matters_eng/defence_matters_eng/news/3608A25D-823E-4F63-8D06-442E7D75B8A3/ (dostęp 30.05.2018).

³⁹ *Defence Expenditure of NATO Countries (2010-2017)*, *op. cit.*

W polityce obronnej Litwy miejsce najważniejszego sojusznika bezsprzecznie zajmują Stany Zjednoczone⁴⁰. Litwa postrzega USA jako gwaranta ładu europejskiego oraz państwo posiadające zarówno odpowiednie zdolności wojskowe do obrony sojuszników, jak i wolę ich użycia. Percepcję tę wzmocniła szybka amerykańska reasekuracja wschodniej flanki po aneksji Krymu, a także rozmieszczenie dodatkowych żołnierzy i myśliwców w państwach bałtyckich na czas rosyjskich ćwiczeń Zapad 2017⁴¹.

Współpraca obronna z USA obejmuje wspólne ćwiczenia wojskowe – zarówno wielostronne (np. organizowane przez USA ćwiczenia Saber Strike i Baltops), jak i dwustronne (np. ćwiczenia amerykańskich bombowców na Litwie)⁴². Amerykańsko-litewskie ćwiczenia organizowane są też w ramach partnerstwa z Gwardią Narodową z Pensylwanii. USA są ważnym dostawcą uzbrojenia i sprzętu wojskowego dla sił zbrojnych Litwy (np. pociski Javelin), a także współfinansują ich modernizację techniczną. Od 2014 roku pomoc ta odbywa się nie tylko w ramach amerykańskiego programu Foreign Military Financing, ale również ustanowionej przez Baracka Obamę i kontynuowanej przez Donalda Trumpa Europejskiej Inicjatywy Wzmocnienia – European Reassurance Initiative (przemianowanej następnie na European Deterrence Initiative, EDI). EDI, której budżet w 2019 roku wynieść ma 6,5 mld USD, służy finansowaniu amerykańskiej obecności militarnej w Europie, w tym na wschodniej flance, oraz wspieraniu zdolności obronnych sojuszników i rozbudowie ich infrastruktury wojskowej⁴³. W ramach EDI Litwa otrzymała np. radiostacje Harris Falcon III. Beneficjentem środków jest też baza w Szawlach⁴⁴. W kwietniu 2018 roku w czasie spotkania głów państw krajów bałtyckich i USA prezydent Trump zapowiedział dalsze wsparcie dla rozwoju sił zbrojnych Litwy, Łotwy i Estonii (100 mln USD na zakup amunicji dużego kalibru i 70 mln USD na wspólne ćwiczenia)⁴⁵.

⁴⁰ *U.S. troops in Lithuania – our security guarantee*, Prezydent Litwy, 10.05.2017, <https://www.lrp.lt/en/press-centre/press-releases/u.s.-troops-in-lithuania-our-security-guarantee/27528> (dostęp 30.05.2018).

⁴¹ A. Sytas, *U.S. send extra fighters to police Baltic skies during Russian exercise*, Reuters, 30.08.2017, <https://www.reuters.com/article/us-nato-lithuania/u-s-send-extra-fighters-to-police-baltic-skies-during-russian-exercise-idUSKCN1BA1TE> (dostęp 30.05.2018).

⁴² *On Joint U.S. – Lithuania Air Forces Exercise*, Ambasada USA w Wilnie, 11.01.2018, <https://lt.usembassy.gov/media-note-joint-u-s-lithuania-air-forces-exercise/> (dostęp 30.05.2018).

⁴³ P. Woyke, *Rozważne i rotacyjne – amerykańskie zaangażowanie wojskowe na wschodniej flance NATO*, „Komentarz OSW”, 05.07.2016, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2016-07-05/rozwazne-i-rotacyjne-amerykanskie-zaangazowanie-wojskowe-na> (dostęp 30.05.2018).

⁴⁴ *European Reassurance Initiative*, Departament Obrony USA, luty 2016, http://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/fy2017/FY2017_ERI_J-Book.pdf (dostęp 30.05.2018).

⁴⁵ P. Szymański, *Trump i Bałtowie. USA w polityce bezpieczeństwa państw bałtyckich*, „Analizy OSW”, 05.04.2018, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-04-05/trump-i-baltowie-usa-w-polityce-bezpieczenstwa-panstw-baltyckich> (dostęp 30.05.2018).

Częścią współpracy wojskowej Litwy i USA jest również udział w operacjach zagranicznych. Litwa dąży do tego, by zaznaczyć swoją obecność – choćby w symbolicznym wymiarze – w istotnych z perspektywy USA punktach zapalnych świata. Dlatego litewscy żołnierze uczestniczą w amerykańskiej operacji przeciwko państwu islamskiemu w Iraku (Inherent Resolve), natowskiej operacji w Afganistanie (Resolute Support) oraz misji szkoleniowej na Ukrainie (Joint Multinational Training Group-Ukraine).

Kandydatura Donalda Trumpa na prezydenta Stanów Zjednoczonych wzbudziła niepewność na Litwie, gdyż w czasie kampanii poddawał on w wątpliwość sojusznicze gwarancje i znaczenie NATO, a osoby z jego otoczenia kwestionowały sens odstraszenia Rosji na terytorium państw bałtyckich. Wiązało się to też ze słabym rozpoznaniem politycznego zaplecza Trumpa przez litewskich decydentów. Litwa nie obawiała się natomiast nacisków nowej administracji w sprawie niewystarczających wydatków obronnych europejskich sojuszników, gdyż realizowała już plan zwiększania budżetu obronnego do 2% PKB. Reakcja Litwy na zwycięstwo wyborcze Trumpa była dwutorowa. Po pierwsze oznaczała intensyfikację działań dyplomatycznych na rzecz budowy szerokich kontaktów w republikańskiej administracji (w szczególności w obszarze polityki obronnej). Litwa łączyła tu wysiłki z Łotwą i Estonią, co skutkowało szeregiem wspólnych wizyt w Waszyngtonie. Litewski resort obrony rozwinął też współpracę z amerykańskimi ośrodkami eksperckimi, w szczególności Atlantic Council⁴⁶. Po drugie Litwa, zaniepokojona nieprzewidywalnością Trumpa, zaczęła w większym stopniu dywersyfikować współpracę obronną, wzmacniając jej europejski wymiar. Pierwzoplanowe znaczenie miało rozszerzanie kooperacji wojskowej z Niemcami.

Niemcy

W ostatnich latach Niemcy urosły do rangi drugiego najważniejszego sojusznika Litwy. Po aneksji Krymu Litwa oparła program modernizacji technicznej sił zbrojnych w większości na niemieckich rozwiązaniach. W latach 2015-2016 pozyskała niemieckie uzbrojenie i sprzęt wojskowy na łączną kwotę ok. 463 mln EUR (haubicoarmaty PzH 2000, ciężarówki UNIMOG, bojowe wozy piechoty Boxer). Litewskie decyzje nie pozostawały w oderwaniu od negocjacji w sprawie kształtu wysuniętej obecności NATO na wschodniej

⁴⁶ *U.S. defence experts convened in Vilnius, gave proposals on the ways of strengthening Baltic air defence*, Ministerstwo Obrony Litwy, 13.12.2017, https://kam.lt/en/news_1098/current_issues/u.s._defence_experts_convened_in_vilnius_gave_proposals_on_the_ways_of_strengthening_baltic_air_defence.html (dostęp 30.05.2018).

fłance, podczas których Niemcy zobowiązały się do objęcia roli państwa ramowego w batalionowej grupie bojowej na terytorium Litwy. Od 2017 roku Bundeswera zapewnia *de facto* stałą sojuszniczą obecność wojskową na Litwie (Rukle), co sprzyja integracji sił zbrojnych obu państw na szczeblu ćwiczebny, szkoleniowym, operacyjnym i w zakresie dowodzenia⁴⁷. Wpłynęło to też na litewską decyzję o afiliowaniu brygady „Żelazny Wilk” do niemieckiej 10. dywizji pancerniej⁴⁸.

Elementami nabierającej tempa niemiecko-litewskiej współpracy poza NATO jest wsparcie niemieckiej aktywności w operacjach zarządzania kryzysowego przez Litwę, która zapewnia 34 żołnierzy do niemieckiego kontyngentu w Mali (MINUSMA), oraz litewskie poparcie dla postulowanego przez Niemcy wzmocnienia współpracy obronnej w ramach Unii Europejskiej (PESCO)⁴⁹. Stanowisko Litwy w sprawie PESCO wyróżnia się na tle bardziej sceptycznych wobec tej inicjatywy sąsiadów – Polski i Łotwy. Litwa została nawet krajem ramowym jednego z projektów – budowy Zespołów Szybkiego Reagowania Cybernetycznego i Wzajemnej Pomocy w zakresie Cyberbezpieczeństwa. Uczestniczy też w projekcie Mobilności Wojskowej (tzw. wojskowe Schengen), w którym państwami ramowymi są Niemcy i Holandia, oraz ma status obserwatora w projektach Europejskiego Dowództwa Medycznego (z Niemcami jako państwem ramowym) i Platformy Wymiany Informacji o Zagrożeniach Cybernetycznych i Incydentach w Sieci⁵⁰.

4. Perspektywy

W najbliższych latach priorytetem Litwy w NATO pozostanie kwestia dalszego wzmocnienia wschodniej flanki i odstraszenia Rosji. Wynika to z obaw, że Rosja za pomocą swoich zdolności antydostępowych (A2/AD) byłaby w stanie znacznie utrudnić szybkie wzmocnienie wschodniej flanki dodatkowymi jednostkami NATO. Oznacza to, że potencjał obronny Litwy w początkowej fazie konfliktu musi bazować na puli sił znajdujących się na jej terytorium. Dlatego Litwie zależy przede wszystkim na zmianie charakteru sojuszniczej

⁴⁷ Niemcy dysponują na Litwie niewielką liczbą czołgów Leopard 2, bojowych wozów piechoty Marder i haubicoarmat PzH 2000.

⁴⁸ Lithuanian Military Digest, Nr 1 (1), czerwiec 2018, s. 4.

⁴⁹ *Second Lithuanian rotation formally deployed to the United Nations-led Operation MINUSMA in Mali*, Ministerstwo Obrony Litwy, 26.01.2018, https://kam.lt/en/news_1098/news_archives/news_archive_2018/news_archive_2018_-_01/second_lithuanian_rotation_formally_deployed_to_the_united_nations-led_operation_minusma_in_mali (dostęp 30.05.2018).

⁵⁰ J. Gotkowska, *Czym jest PESCO? Miraże europejskiej polityki bezpieczeństwa*, „Komentarze OSW”, 01.03.2018, https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_69_pesco_net.pdf (dostęp 30.05.2018).

obecności z rotacyjnego na stały i uzupełnieniu najpoważniejszych braków w zdolnościach batalionowych grup bojowych NATO. W szczególności dotyczy to naziemnych zestawów obrony powietrznej średniego zasięgu⁵¹. Litwa, Łotwa i Estonia postulują bowiem przekształcenie natowskiej misji nadzoru ich przestrzeni powietrznej (BAP) w misję obrony przestrzeni powietrznej⁵². Ważne dla Litwy jest również wzmocnienie natowskiej obecności morskiej na Morzu Bałtyckim oraz przeniesienie sojusznicznych dowództw bliżej granic państw bałtyckich⁵³. Stworzenie lokalnego dowództwa szczebla dywizji przerasta możliwości Litwy i prawdopodobnie wspólne możliwości trzech państw bałtyckich. W związku z tym Litwa, Łotwa i Estonia w przyszłości będą prawdopodobnie zabiegać o utworzenie dowództwa dywizji na swoim terytorium z pomocą sojuszników⁵⁴. Z perspektywy Litwy istotnym problemem jest wreszcie zapewnienie odpowiednich sił „drugiego rzutu” NATO (follow-on-forces), zdolnych do szybkiego wzmocnienia batalionowych grup bojowych na wschodniej flance. Według Litwy ich przerzut do państw bałtyckich powinien być częścią dużych natowskich ćwiczeń w regionie nordycko-bałtyckim.

Od zakończenia stałej rotacji amerykańskich pododdziałów na terytorium państw bałtyckich w 2017 roku celem polityki obronnej Litwy jest także przywrócenie permanentnej obecności wojsk lądowych USA na litewskim terytorium (w ramach dwustronnej współpracy). Z punktu widzenia Litwy to obecność sił amerykańskich ma największą wartość odstraszającą.

Po osiągnięciu poziomu 2% PKB w wydatkach obronnych na Litwie trwa parlamentarna debata na temat możliwości stopniowego zwiększania finansowania sił zbrojnych do 2,5% PKB⁵⁵. Litewska prawica (Związek Ojczyzny – Litewscy Chryścijańscy

⁵¹ *Lithuanian president sees air defense as a top national defense priority*, LETA, 20.07.2018, http://www.leta.lv/eng/defence_matters_eng/defence_matters_eng/news/5CF1AFDA-F447-4665-83A9-0733AD4E8DAF/ (dostęp 30.05.2018).

⁵² Litwa pilnuje równocześnie by Szawle pozostały główną bazą dla sojuszniczego lotnictwa w państwach bałtyckich (od 2014 roku myśliwce BAP operują też z estońskiego Ämari). J. Gotkowska, P. Szymański, *Amerykańskie systemy Patriot w regionie Morza Bałtyckiego*, „Analizy OSW”, 12.07.2017, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-07-12/amerykanskie-systemy-patriot-w-regionie-morza-baltyckiego> (dostęp 30.05.2018).

⁵³ *Baltics ask for NATO battalions to be reinforced with air, naval forces - Lithuanian formin*, LETA, 17.05.2017, http://www.leta.lv/eng/defence_matters_eng/defence_matters_eng/news/133EE25D-2D29-2ECD-90F5-E081C15FC986/ (dostęp 30.05.2018); *Lithuanian president: NATO should move military commands closer to Eastern borders*, „The Baltic Times”, 16.03.2017, https://www.baltictimes.com/lithuanian_president_nato_should_move_military_commands_closer_to_eastern_borders/ (dostęp 30.05.2018).

⁵⁴ E. Marme, H. Praks, *NATO Brussels Summit: prospects and opportunities*, Policy Paper, ICDS, maj 2018, https://uploads.icds.ee/ICDS_Policy_Paper-NATO_Brussels_Summit-May_2018.pdf (dostęp 30.05.2018).

⁵⁵ *Lithuanian parliament panel initiating new deal on defense financing*, „The Baltic Times”, 17.01.2017, https://www.baltictimes.com/lithuanian_parliament_panel_initiating_new_deal_on_defense_financing (dostęp 30.05.2018)

Demokraci) opowiada się za konsekwentnym wzrostem wydatków obronnych, widząc potrzebę zawarcia ponadpartyjnego politycznego porozumienia w tej kwestii (w formie niewiążącej prawnie deklaracji). Głosem przeciwników dalszego zwiększania budżetu obrony jest Socjaldemokracja, która postuluje utrzymanie wymaganego przez NATO progu 2% PKB. W najbliższych latach litewskie wydatki obronne powinny nieznacznie przekraczać poziom 2% PKB.

Na Litwie do końca dekady nie należy spodziewać się dużych zakupów nowego uzbrojenia i sprzętu wojskowego. Wynika to z konieczności spłaty dotychczasowych kontraktów – głównie wozów Boxer. Ponadto niektóre zdolności budowane są przez Litwę od podstaw. Dotyczy to na przykład obrony powietrznej i artylerii samobieżnej. Wprowadzanie nowych systemów do służby wymaga nie tylko przeszkolenia żołnierzy, ale niejednokrotnie dostosowania infrastruktury wojskowej. W dalszej perspektywie Litwa może zdecydować się na zakup nowych śmigłowców i wieloprowadnicowych wyrzutni rakietowych, wzmacniających siłę ognia wojsk lądowych⁵⁶. Coraz ważniejszym obszarem inwestycji będzie też cyberbezpieczeństwo.

W zakresie polityki kadrowej Litwa w najbliższych latach stawiać będzie głównie na stopniowe zwiększanie liczby żołnierzy zawodowych. Litewski resor obrony nie planuje wprowadzania poboru powszechnego, gdyż nie dysponuje dostatecznymi zasobami finansowo-materiałowymi, instruktorami oraz odpowiednią infrastrukturą koszarowo-poligonową. Do roku 2024 selektywny pobór obejmować ma ok. 4 tys. osób rocznie⁵⁷.

5. Wyzwania

W kolejnej dekadzie największymi wyzwaniami dla wzmacniania potencjału militarnego Litwy będą kryzys demograficzny i depopulacja. Według prognoz Europejskiego Urzędu Statystycznego do 2080 roku ludność Litwy będzie sukcesywnie maleć. W latach

⁵⁶ J. Adamowski, *Lithuania mulls transport, combat helo acquisitions*, Defence News, 13.04.2017, <https://www.defensenews.com/air/2017/04/13/lithuania-mulls-transport-combat-helo-acquisitions/> (dostęp 30.05.2018); *Lithuania considers purchase of missile artillery systems*, LETA, 06.12.2016, http://www.leta.lv/eng/defence_matters_eng/defence_matters_eng/news/FEC0A54A-93F4-4B54-9D1E-E67F5D9E99BF/ (dostęp 30.05.2018).

⁵⁷ *Lithuania has no plans to increase number of conscripts next year*, LETA, 08.05.2018, http://www.leta.lv/eng/defence_matters_eng/defence_matters_eng/news/0A5E5103-3B1D-4BEC-AF57-A9446B571208/ (dostęp 30.05.2018).

2018-2050 skurczy się ona o ok. jedną trzecią (z 2,9 mln do 1,9 mln)⁵⁸. W 2015 roku jednym z czynników, który sprzyjał emigracji z Litwy, było przywrócenie poboru⁵⁹. Jeżeli szacunki te potwierdzą się, to będą miały dwojaki negatywny wpływ na stan sił zbrojnych. Po pierwsze depopulacja będzie ujemnie oddziaływać na litewskie PKB, a w konsekwencji wielkość budżetu obronnego. Po drugie oznaczać będzie rosnące trudności w rekrutacji odpowiedniej liczby żołnierzy.

Obok starzenia się społeczeństwa i kryzysu demograficznego wyzwaniem dla Litwy może okazać się konieczność zapewnienia szerokiego poparcia społecznego dla polityki obronnej i kosztownej modernizacji sił zbrojnych. Litewscy decydenci działają bowiem w warunkach rosyjskich kampanii dezinformacyjnych, obliczonych na podważanie zaufania obywateli do polityki państwa i jego instytucji oraz budowanie negatywnego wizerunku Zachodu. W odpowiedzi na rozmieszczanie sił sojuszniczych w państwach bałtyckich rosyjska propaganda głosiła, że są one napędzane rusofobią i paranoją antyrosyjską, że żołnierze NATO to okupanci, oraz że działania Sojuszu są prowokacyjne i agresywne⁶⁰. Aktualnymi przykładami rosyjskiej dezinformacji wokół kwestii obronności są próby rozprzestrzenienia nieprawdziwych informacji o gwałcie niemieckich żołnierzy na litewskiej dziewczynce, o orientacji seksualnej litewskiego ministra obrony czy o cywilnych ofiarach sojuszniczych ćwiczeń na Litwie⁶¹. Ważnymi tematami rosyjskiej propagandy są też sankcje UE (przekonywanie, że są one bardziej szkodliwe dla strony litewskiej niż rosyjskiej) oraz oskarżenia o prześladowanie mniejszości rosyjskojęzycznej na Litwie⁶².

Z drugiej strony na stosunek mieszkańców do ambitnych planów przebrojenia armii negatywnie mógłby wpłynąć okres słabszej koniunktury gospodarczej, oznaczający pogorszenie jakości innych usług publicznych (Litwa jest państwem o dużej nierówności

⁵⁸ *Population on 1st January by age, sex and type of projection*, Eurostat, 17.01.2018, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=proj_15npms&lang=en (dostęp 30.05.2018).

⁵⁹ *Conscription boosted emigration, Lithuanian PM says*, DELFI, 12.01.2016, <https://en.delfi.lt/lithuania/defence/conscription-boosted-emigration-lithuanian-pm-says.d?id=70086058> (dostęp 30.05.2018).

⁶⁰ B. Nimmo, *Russian Narratives on NATO's Deployment*, Atlantic Council's Digital Forensic Research Lab, 01.04.2017, <https://medium.com/dfrlab/russian-narratives-on-natos-deployment-616e19c3d194> (dostęp 30.05.2018).

⁶¹ D. Bankauskaitė, D. Jensen, *A curious fake: Lithuania encounters an echo from the "Lisa case"*, CEPA, 20.02.2017, http://infowar.cepa.org/Briefs/Lt_20_Feb17 (dostęp 30.05.2018); *Fake news on Lithuanian defense minister planted on news portal*, „The Baltic Times”, 19.01.2018, https://www.baltictimes.com/fake_news_on_lithuanian_defense_minister_planted_on_news_portal/ (dostęp 30.05.2018), A. Sytas, *Lithuania says report of a US military vehicle killing a boy in an accident is fake news attempting to discredit NATO exercises*, Reuters, 14.06.2018, <http://www.businessinsider.com/r-lithuania-sees-fake-news-attempt-to-discredit-nato-exercises-2018-6?IR=T> (dostęp 24.06.2018).

⁶² *Russia's footprint in the Nordic-Baltic information environment*, (red) E. Lange-Ionatamishvili, NATO Strategic Communications Centre of Excellence, styczeń 2018, s. 73.

dochodowej⁶³). Dlatego od pewnego poziomu podnoszenie wydatków obronnych może oznaczać osiągnięcie nowych zdolności militarnych kosztem społecznego poparcia dla polityki obronnej. W państwach poradzieckich, które po 1991 roku musiały przejść bolesną transformację gospodarczą, zapewnienie sprawnej administracji i dążenie do sprawiedliwości społecznej jest ważnym elementem budowania propaństwowych postaw, wpływających na całościową odporność kraju na agresję.

Zaniepokojenie Litwy prawdopodobnie budzi też stan sił zbrojnych Niemiec – państwa ramowego batalionowej grupy bojowej NATO na Litwie. Wiarygodność sojuszniczą Niemiec podważa m.in. stagnacja niemieckiego budżetu obronnego, brak zamiaru znacznego zwiększenia wydatków obronnych (1,2% PKB w 2017 roku) w obecnej kadencji parlamentu oraz duże braki w uzbrojeniu i sprzęcie wojskowym⁶⁴. Na to nakłada się niemiecka kultura strategiczna, która charakteryzuje niechęcią do bojowego zaangażowania Bundeswery⁶⁵. Stawianie na Niemcy w polityce obronnej ma silne poparcie prezydent Dalia Grybauskaitė, która dobrze rozumie się z kanclerz Niemiec Angelą Merkel, oraz dowódcy litewskich sił zbrojnych gen. Jonasa Žukasa. Otwartą kwestią pozostaje, czy kurs na Niemcy zostanie utrzymany w obecnej formie po wyborach prezydenckich na Litwie w 2019 roku.

Wyzwaniem dla Litwy będzie też rotacyjny i wielonarodowy charakter sojuszniczej obecności na wschodniej flance. Koordynowana przez Niemcy batalionowa grupa bojowa składa się obecnie z pododdziałów aż 7 państw, które rotowane są co pół roku. Ma to negatywny wpływ na zgranie żołnierzy w ramach grupy bojowej i na poziom jej interoperacyjności z litewską brygadą „Żelazny Wilk”. Sprawne zarządzanie kwestiami logistycznymi i szkoleniowo-treningowymi na potrzeby sił NATO wiąże się ze znacznym wysiłkiem organizacyjnym dla strony litewskiej.

Dodatkowo oparcie sojuszniczego odstraszenia Rosji w regionie Morza Bałtyckiego na rotacyjnej, a nie stałej obecności sił NATO sprawia, że w przyszłości może ona zostać łatwiej ograniczona lub zakończona. Dlatego problemem dla polityki obronnej Litwy byłby każdy odległy kryzys militarny, oznaczający konieczność znacznego zaangażowania USA i NATO poza obszarem traktatowym, co mogłoby ograniczyć dostępność sił na wschodniej

⁶³ *Republic of Lithuania: selected issues*, Międzynarodowy Fundusz Walutowy, maj 2016, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2016/cr16126.pdf> (dostęp 30.05.2018).

⁶⁴ J. Gotkowska, *Budżet obronny Niemiec – słowa zamiast pieniędzy*, „Analizy OSW”, 23.05.2018, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-05-23/budzet-obronny-niemiec-slowa-zamiast-pieniedzy> (dostęp 30.05.2018).

⁶⁵ Ponadto wśród części elity politycznej Niemiec silne są nastroje antyamerykańskie, antynatowskie i pacyfistyczne.

fłance Sojuszu. Podobna sytuacja może mieć miejsce w przypadku wzrostu zagrożenia terrorystycznego w Europie, który zmusiłby część państw do zwiększenia udziału armii w zapewnianiu bezpieczeństwa wewnętrznego. Przykładem jest francuska Opération Sentinelle, która od zamachów w 2015 roku wiązała 10 tys. żołnierzy przeciwdziałających terroryzmowi na terytorium Francji.

6. Polska w polityce bezpieczeństwa Litwy

Polska jest ważnym, ale nie pierwszoplanowym partnerem Litwy we współpracy obronnej. Litwa stawia przede wszystkim na kooperację z sojusznikami dysponującymi największym potencjałem militarnym i politycznym w NATO oraz możliwością zapewnienia znacznego wkładu w sojuszniczą obecność i odstraszanie Rosji na litewskim terytorium. Obok USA i Niemiec są to dwa mocarstwa nuklearne – Wielka Brytania i Francja⁶⁶. Natomiast granicząca z Rosją Polska odgrywa podwójną rolę na wschodniej fłance. Z jednej strony jest państwem przyjmującym sojuszniczych żołnierzy (batalionowa grupa bojowa w Bemowie Piskim), a kraje bałtyckie są świadome, że gros sił Polski w razie konfliktu zbrojnego w regionie skoncentrowany byłby na obronie polskiego terytorium, a nie udzielaniu bezpośredniego wsparcia sąsiadom. Z drugiej strony od 2017 roku Polska angażuje się w wysuniętą obecność NATO w państwach bałtyckich (kompania pancerna na Łotwie), a uwarunkowania geograficzne sprawiają, że ewentualna lądowa operacja sojusznicza w regionie bez współdziałania z Polską jest niemożliwa.

Na współpracę obronną Polski i Litwy nie wpływały i nie wypływają napięcia polityczne i gospodarcze w relacjach dwustronnych (np. wokół sytuacji Polaków na Litwie czy rafinerii w Możejkach). Po obu stronach granicy panuje przekonanie, że wobec zagrożenia ze strony Rosji rozwój współpracy wojskowej nie może być zakładnikiem braku porozumienia w innych obszarach.

Litewska Strategia Bezpieczeństwa Narodowego z 2017 roku w rozdziale 5. (priorytety i cele) mówi o potrzebie wzmocnienia strategicznego partnerstwa z Polską, Łotwą i Estonią w zakresie obronności, bezpieczeństwa energetycznego, transportu i projektów infrastrukturalnych⁶⁷. Litwa podkreśla znaczenie „bramy suwalskiej” i konieczności utrzymania połączenia lądowego z sojusznikami przez terytorium Polski w razie kryzysu lub

⁶⁶ Ponadto Litwa, podobnie jak Łotwa i Estonia, od lat 90. rozwija szeroką współpracę wojskową z Danią.

⁶⁷ *National security strategy 2017, op. cit.*

konfliktu. W związku z tym zależy jej na ściślejszej współpracy z Polską w zakresie planowania obronnego. Oba państwa łączy zagrożenie wynikające z militaryzacji obwodu kaliningradzkiego. Strategicznie wyzwaniem stanowią przede wszystkim rosyjskie pociski balistyczne i systemy obrony powietrznej, będące elementem zdolności antydostępowych Rosji, czyli środków ograniczających pole manewru NATO w regionie Morza Bałtyckiego. Dlatego z perspektywy Litwy ważny jest nie tyle potencjał pancerny polskich wojsk lądowych, a zdolności polskich sił powietrznych do rażenia celów naziemnych na dalszych odległościach (myśliwce F-16 z pociskami dalekiego zasięgu – do 350 km – JASSM)⁶⁸.

Ze względu na ograniczone możliwości polskiego przemysłu zbrojeniowego i na preferowanie przez Litwę zakupów uzbrojenia u zachodnich sojuszników, Polska nie odgrywa większej roli w programie modernizacji technicznej litewskich sił zbrojnych⁶⁹. Wyjątkiem jest sprzedaż przenośnych zestawów obrony powietrznej bardzo krótkiego zasięgu Grom w 2014 roku⁷⁰. W przyszłości obrona powietrzna może stać się ważnym obszarem polsko-litewskiej współpracy. Litwa z uwagą śledzi polskie przygotowania do realizacji programu „Wisła”, w ramach którego Polska planuje pozyskać amerykańskie systemy średniego zasięgu Patriot. Ze względu na ograniczenia budżetowe Litwa inwestuje w obronę powietrzną bardzo krótkiego i krótkiego zasięgu. Stanowi to motywację do integracji naziemnych systemów obrony powietrznej budowanych przez oba państwa⁷¹.

Polska i Litwa mają tradycję współpracy ekspedycyjnej (litewski pluton w polskim sektorze w Iraku). Obecnie jednostka, którą oba państwa mogą zaangażować na operacjach zagranicznych, to trójnarodowe (litewsko-polsko-ukraińskie) dowództwo brygady im. Wielkiego Hetmana Konstantego Ostrogskiego w Lublinie (LITPOLUKRBRIG). Pełną zdolność operacyjną osiągnęło ono w 2016 roku⁷². Ze strony Litwy jednostką afiliowaną jest batalion ułanów im. Wielkiej Księżnej Biruty.

⁶⁸ Polska pozyska też od USA pociski JASSM-ER o zasięgu do 1000 km.

⁶⁹ Polski rząd w 2015 roku uruchomił „Program Wsparcia Bezpieczeństwa Regionu 2022”, który miał ułatwić sprzedaż wyprodukowanego w Polsce sprzętu wojskowego w państwach bałtyckich i grupy wyszehradzkiej oraz Rumunii i Bułgarii. *Uchwała w sprawie ustanowienia „Programu Wsparcia Bezpieczeństwa Regionu 2022”*, KPRM, 22.09.2015, <https://www.premier.gov.pl/mobile/wydarzenia/decyzje-rzadu/uchwala-w-sprawie-ustanowienia-programu-wsparcia-bezpieczenstwa-regionu> (dostęp 30.05.2018).

⁷⁰ *The first part of GROM to reach Lithuanian Armed Forces*, Ministerstwo Obrony Litwy, 22.12.2014, https://kam.lt/en/news_1098/news_archives/news_archive_2014/news_archive_2014_-_12/the_first_part_of_grom_to_reach_lithuanian_armed_forces (dostęp 30.05.2018).

⁷¹ *Members of the National Defence Committee of the Sejm of the Republic of Poland discussed opportunities for strengthening security in the region*, Ministerstwo Obrony Litwy, 06.10.2017, https://kam.lt/en/news_1098/news_archives/news_archive_2017/news_archive_2017_-_10/members_of_the_national_defence_committee_of_the_sejm_of_the_republic_of_poland_discussed_opportunities_for_strengthening_security_in_the_region (dostęp 30.05.2018).

⁷² *Historia*, LITPOLUKRBRIG, <http://litpolukrbrig.wp.mil.pl/pl/111> (dostęp 30.05.2018).

Litwa jest otwarta na współpracę z Polską w zakresie ćwiczeń wojskowych. W miarę możliwości wysyła żołnierzy na manewry odbywające się w Polsce i ceni udział polskich żołnierzy w różnych litewskich ćwiczeniach. Po 2014 roku nastąpiło zwiększenie polskiego zaangażowania w narodowe i sojusznicze ćwiczenia na Litwie (np. Saber Strike, Iron Sword, Flaming Thunder i Hunter). W ramach Assurance Measures ustalonych na szczycie NATO w Walii (2014) polska kompania piechoty zmechanizowanej odbyła miesięczne ćwiczenia na Litwie (sierpień 2016)⁷³. Kooperację rozwijają zmechanizowane związki taktyczne – 15. brygada z Giżycka i litewska brygada „Żelazny Wilk”⁷⁴. Najintensywniejsza współpraca ma jednak miejsce nie między wojskami lądowymi, a siłami specjalnymi obu państw. Odbywa się ona na podstawie umowy z 2013 roku, przewidującej wspólne szkolenia i ćwiczenia oraz wymianę personelu między dowództwami⁷⁵. Nowe możliwości współpracy stwarza też powstanie polskich Wojsk Obrony Terytorialnej. Na Litwie formacja obrony terytorialnej nie jest wprawdzie oddzielnym rodzajem sił zbrojnych, ale litewskie doświadczenia z zakresu szkolenia i rekrutacji ochotników mogą być wartościowe dla strony polskiej.

Polska jest dla Litwy ważnym sojusznikiem na forum NATO ze względu na zbieżność stanowisk w większości kwestii, szczególnie konieczności wzmocnienia wschodniej flanki. Oba państwa podkreślają znaczenie artykułu 5., militarnego zakotwiczenia USA w Europie i pierwszeństwa obrony zbiorowej nad zaangażowaniem ekspedycyjnym. Polska jest też jednym z państw najczęściej biorących udział w natowskiej misji BAP. Dotychczas wszystkie siedem rotacji polskich myśliwców operowało z bazy sił powietrznych Szawle na Litwie. W 2017 roku po raz pierwszy były to polskie F-16, a nie MiG-29. Z kolei Litwa – w ramach sojuszniczego łańcucha dowodzenia na wschodniej flance – oddelegowała personel wojskowy do wielonarodowych dowództw szczebla korpusu w Szczecinie i dywizji w Elblągu.

⁷³ *Poland's rotational forces arrived for training in Lithuania*, Ministerstwo Obrony Litwy, 02.08.2016, https://kam.lt/en/news_1098/news_archives/news_archive_2016/news_archive_2016_-_08/polands_rotational_forces_arrived_for_training_in_lithuania (dostęp 30.05.2018).

⁷⁴ *Minister of Defense of Poland observes Iron Wolf in Lithuania*, Ministerstwo Obrony Narodowej, 20.06.2017, https://wilno.msz.gov.pl/en/news/minister_of_defense_of_poland_observes_iron_wolf_in_lithuania (dostęp 30.05.2018).

⁷⁵ *Wizyta ministra Siemoniaka na Litwie*, Ministerstwo Obrony Narodowej, 11.04.2013, <http://www.mon.gov.pl/aktualnosci/arttykul/2013-04-11-wizyta-ministra-siemoniaka-na-litwie/> (dostęp 30.05.2018).

Bibliografia

1. *Assesment of threats*, State Security Department of Lithuania, 2017.
2. *Budget statement*, Ministerstwo Obrony Litwy, 2018.
3. Czaputowicz, Jacek, *Teorie stosunków międzynarodowych: krytyka i systematyzacja*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008.
4. *Defence Expenditure of NATO Countries (2010-2017)*, NATO, 2018.
5. *European Reassurance Initiative*, Departament Obrony USA, 2016.
6. *Facts and Figures*, Ministerstwo Obrony Litwy, 2018.
7. Gotkowska, Justyna (red.), Osica, Olaf (red.), *W regionie siła?*, Warszawa: Raport OSW, 2012.
8. Gotkowska, Justyna, *Budżet obronny Niemiec – słowa zamiast pieniędzy*, Warszawa: Analizy OSW, 2018.
9. Gotkowska, Justyna, *Czym jest PESCO? Miraże europejskiej polityki bezpieczeństwa*, Warszawa: Komentarze OSW, 2018.
10. Gotkowska, Justyna, *NATO na wschodniej flance – nowy paradygmat*, Warszawa: Analiza OSW, 2016.
11. Gotkowska, Justyna, *Sojusznicza obecność w państwach bałtyckich – reasekuracja czy odstraszanie?*, Warszawa: Komentarze OSW, 2015.
12. Gotkowska, Justyna, Szymański, Piotr, *Amerykańskie systemy Patriot w regionie Morza Bałtyckiego*, Warszawa: Analizy OSW, 2017.
13. Huntington, Samuel, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, Warszawa: Wydawnictwo Literackie MUZA, 1997.
14. Jakóbiak, Wojciech, Linas Kojala, *Russia's influence and presence in Lithuania*, Bruksela: New Direction, 2017.
15. Jermalavicius, Tomas (red.), Lawrence, Tony (red.), *Apprenticeship, Partnership, Membership: Twenty Years of Defence Development in the Baltic States*, Tallinn: ICDS, 2013.
16. Kühn, Ulrich, *Preventing Escalation in the Baltics: A NATO Playbook*, Waszyngton: Carnegie Endowment for International Peace, 2018.
17. Lange-Ionatamishvili, Elina (red.), *Russia's footprint in the Nordic-Baltic information environment*, Ryga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2018.
18. *Lithuania 2011 Census*, Urząd Statystyczny Litwy, 2011.
19. Lithuanian Military Digest

20. Marme, Eerik, Praks, Henrik, *NATO Brussels Summit: prospects and opportunities*, Tallinn: ICDS, 2018.
21. Matczak, Maciej, *Gospodarka, handel i transport bałtycki w pierwszej dekadzie XXI wieku*, Szczecin: Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 2010.
22. Piotrowski, Marcin, Raś, Kinga, *Wzrost zagrożenia rosyjskiego w raportach bałtyckich służb specjalnych*, Warszawa: PISM, 2016.
23. Radin, Andrew, *Hybrid Warfare in the Baltics: threats and potential responses*, Santa Monica: RAND, 2017.
24. Shlapak, David, Johnson, Michael, *Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank*, Santa Monica: RAND, 2016.
25. Szymański, Piotr, *Bałtowie wielu prędkości: wzmacnianie potencjału obronnego Litwy, Łotwy i Estonii*, Warszawa: Prace OSW, 2016.
26. Szymański, Piotr, *Między kontynuacją a adaptacją: polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne państw bałtyckich*, Warszawa: Komentarze OSW, 2015.
27. Szymański, Piotr, *Trump i Bałtowie. USA w polityce bezpieczeństwa państw bałtyckich*, Warszawa: Analizy OSW, 2018.
28. Vihma, Antto, Martikainen, Toivo, *Dividing the EU with energy? Unpacking Russia's energy geoeconomics*, Helsinki: FIIA, 2016.
29. *White Paper on Lithuanian defence policy*, Ministerstwo Obrony Litwy, 2017.
30. Wilk, Andrzej, *Systemy rakietowe „Bastion” w obwodzie kaliningradzkim – zmiana sytuacji militarnej w Europie Środkowej*, Warszawa: Analizy OSW, 2016.
31. Woyke, Piotr, *Rozważne i rotacyjne – amerykańskie zaangażowanie wojskowe na wschodniej flance NATO*, Warszawa: Komentarz OSW, 2016.
32. *Концепция государственной поддержки и продвижения русского языка за рубежом*, Prezydent Rosji, 2015.
33. *Федеральный закон о государственной политике Российской Федерации в отношении соотечественников за рубежом*, Prezydent Rosji, 1999.

Strony internetowe:

1. www.baltictimes.com (The Baltic Times)
2. <http://infowar.cepa.org/index/> (CEPA)
3. www.defensenews.com (Defence News)
4. <http://ec.europa.eu/eurostat> (Eurostat)
5. <https://en.delfi.lt/> (DELFI)

6. www.eur.army.mil (U.S. Army Europe)
7. www.imf.org (Międzynarodowy Fundusz Walutowy)
8. www.kam.lt/en (Ministerstwo Obrony Litwy)
9. www.kongsberg.com (Kongsberg)
10. www.kariuomene.kam.lt/en (Siły Zbrojne Litwy)
11. http://www.leta.lv/eng/defence_matters_eng (LETA)
12. <http://litpolukrbrig.wp.mil.pl> (LITPOLUKRBRIG)
13. www.lrp.lt/en (Kancelaria Prezydenta Litwy)
14. <https://lt.usembassy.gov/> (Ambasada USA w Wilnie)
15. <https://medium.com/dfrlab> (DFRLab)
16. www.mon.gov.pl (Ministerstwo Obrony RP)
17. www.premier.gov.pl (KPRM)
18. www.reuters.com (Reuters)
19. <https://wilno.msz.gov.pl/en> (Ambasada RP w Wilnie)